

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Autorka: Mgr. Erika Juríková, PhD.

Názov práce: *Columba laureata*. Panegyrické tlače ako reprezentatívna zložka barokovej literatúry (Trnava : FF TU, 2014)

Predmetom monografickej práce Eriky Juríkovej, ktorú predkladá ako prácu habilitačnú, je populárny žáner novolatinskej spisby domácej proveniencie – panegyriky. Táto príležitostná tvorba, ktorá tvorí podstatnú časť dobovej latinskej produkcie stála doposiaľ – ako konštatuje autorka – na okraji odborného záujmu (s. 27). Nezaujím odborníkov možno okrem ich pracovného zaujatia inými žánrami a témami zdôvodniť jazykovou bariérou a nedocenením významu a literárno-estetickéj stránky tejto tvorby. Autorka pripája ešte ďalší dôvod, prečo trnavské panegyriky unikali pozornosti bádateľov: boli totiž obvyklou súčasťou promočných tlačí a promočné tlače zase súčasťou rozsiahlejších konvolútov (s. 33).

Preto sa autorka v monografii pokúša najprv o hlbší prienik do podstaty panegyrického žánru. Potom podáva jeho dôkladnú žánrovú charakteristiku, pričom poukazuje na jeho hlavnú črtu, na príležitostný a oslavný charakter, od ktorého sa odvíja naviazanosť panegyriku na udalosť alebo osobu. Preto má panegyrik aj dokumentárnu, historickú aj umeleckú, literárnu hodnotu. Literárna hodnota teda súvisí s hyperbolickou oslavnosťou – s oslavovaním konkrétnej udalosti alebo osoby, obvykle mecéna.

Keďže intenciou autorky bolo poukázať na opomínanú literárnu stránku panegyrického žánru, v prehľade približuje aj jeho dejiny, počnúc rímskym spisovateľom Pliniom Mladším a končiac literárnymi prácami baroka. Osobitne sa autorka zaoberá pojmovým označením žánru. Upozorňuje na neadekvátne používanie slova panegyrika na označenie konkrétneho textu oslavného charakteru, lebo oproti označeniu iných literárnych druhov ako lyrika, epika a dráma sa jej javí ako nesystémové a navrhuje rozlišovať medzi panegyrikom (textom) – panegyrikou (žánrom).

V ostatných kapitolách monografie dominuje sústredenosť na poetiku panegyrického žánru. Funkciu jazyka, otázky kompozície a témy, výrazové formy autorka skúma a rozoberá na konkrétnych textoch z produkcie trnavskej univerzitnej tlačiarni. Na všetko však nahliada v kontexte relevantných historických udalostí a v kontexte ostatnej dobovej príležitostnej tvorby.

Trnavské panegyriky člení na tri obsahovo-tematické skupiny: diela venované Trnave, Trnavskej univerzite a osobnostiam pôsobiacim na univerzite, oslavné reči na Habsburgovcov a smútočné texty.

Do prvej skupiny textov zaradila autorka aj tri monografie venované historickým udalostiam spojeným s univerzitou – autorom prvých dvoch je Imrich Tolvay (*Ortus et progressus almae archi-episcopalis S. J. Universitatis Tyrnaviensis a primis illius initiis ad annum usque 1660, 1725*; *Progressus almae archi-episcopalis S. J. Universitatis Tyrnaviensis a primis illius initiis ab anno 1661 usque 1700, 1728*) a autorom tretej monografie František Kazy (*Historia Universitatis Tyrnaviensis S. J., 1737*). Mecénov univerzity – uhorských kardinálov oslavuje spis Samuela Timona (*Purpura Pannonica, 1715*), ostrihomských arcibiskupov publikácia Mikuláša Schmittha (*Archi-episcopi Strigonienses compendio dati, 1752*), ktorá sa stala predlohou pre epigramy Františka Babaia (1776) a promočná tlač Štefana Čibu (*Tyrnavia crescens, 1707*).

Dôkladnejšej tematicko-motivickej a jazykovo-štylistickej analýze podrobuje dve diela – básnickú skladbu k storočnici Trnavskej univerzity *Annus saecularis Universitatis Tyrnaviensis* (1735) pripisovanú Michalovi Milkovičovi a promočnú tlač *Panegyricus Mariae Theresiae Augustae* (1772) Antona Mailátha, ktorej text pripája v pôvodnom znení a v preklade. V prípade Mailáthovej chváloreči dešifruje jej rétorickú štruktúru a identifikuje použité umelecké výrazové prostriedky.

Pri druhej skupine textov – oslavných rečiach na Habsburgovcov, ktorým autorka spomedzi slovenských neolatinistov venuje pozornosť ako prvá, poukazuje v prvom rade na ich dvojdomosť, lebo ich možno rovnako priradiť k historiografickej i k panegyrickej spisbe. Z hľadiska žánrového ide o veľmi rôznorodú tvorbu. Autorka uvádza konkrétne príklady epithalamií a epickej tvorby. Okrem antických inšpirácií nachádza v textoch zreteľný vplyv súvekých národných literatúr. Za typický motív dobovej tvorby označuje *pietas Austriaca*, v ktorej kresťanské cnosti panovníka prevažujú nad pohanskou zbožnosťou. Pripája dôkazy, že na rozkvet habsburgovskej panegyrickej literatúry mali v 17. a 18. storočí výrazný podiel aj trnavskí jezuiti. Literárnymi prácami trnavských jezuitov ilustruje najmä príznačnú žánrovú rôznorodosť a tematickú šírku.

Zo šiestich básní Jána Alexia Thorányiho zo zbierky *Gemina augustissimae domus Austriacae* (1699), napísaných na oslavu svadby Jozefa I. Habsburského s Amáliou Vilhelmínou Brunšvicko-Lüneberskou, interpretačne približuje druhú báseň, ktorú označuje z literárno-estetického hľadiska za autorsky najprepracovanejšiu a pripája aj jej slovenský preklad.

Za vrchol habsburskej panegyrickej tvorby považuje tzv. dynastický epos *Theresias* od Ladislava Čapódiho, v ktorom sa vyzdvihujú charakterové vlastnosti a politické schopnosti Márie Terézie. Rozsiahlejšie úryvky cituje autorka z historickej príručky Františka Karola Palmu *Notitia rerum Hungaricarum ab origine ad nostram usque aetatem* (1770), ktorá má podľa nej „viac znaky oslavnej reči ako historického diela“. Poznamenáva, že oslavnosť dosahuje Palma sugestívnosťou a presvedčivosťou svojej výpovede.

Tretiu skupinu panegyrických tlačí predstavujú texty spojené s funerálnou kultúrou, sú to konzolačné texty venované zomrelým členom panovníckej rodiny, významným politicky a cirkevne činným osobám a mecénom univerzity. Žánrový diapazón diel je opäť pomerne široký. Podľa autorkinho výkladu v trnavských tlačiach prevažuje zbierka smútočných básní a pohrebné reči. Bohatosť barokovej latinčiny vhodne exempfikuje výrazovými prostriedkami dvoch pohrebných rečí: pohrebnej reči Ladislava Despotoviča na Imricha Erdödyho *Panegyris pro funere* (1690) a pohrebnej reči Žigmunda Antona Ordódyho na ostrihomského arcibiskupa Juraja Sečeního *Columba laureata* (1695).

Ako výraznú autorskú osobnosť vyzdvihuje Jána Kéryho, ktorý skoncipoval pohrebné reči pri úmrtí Mikuláša Zrínskeho a Petra Kegleviča a neskôr vydal aj ich inovované verzie. Vo výpočte prác nechýbajú ani dve práce vytláčené v domácom jazyku – nábožensko-vzdelávací spis Benigna Smrtníka *Kunšt dobre umríti* (1696) a pohrebná reč Jozefa Nejedlého *Mulier fortis. Žena silná* (1767).

Z hľadiska slovenskej literárnej histórie monografiu E. Juríkovej považujem za mimoriadne cenný príspevok k poznaniu domácej barokovej literatúry, jednak k dejinám panegyrického žánru a jednak k dobovému autorskému zázemiu. Autorské profily pôvodcov trnavských tlačí vypovedajú totiž o tom, že ide zväčša o vzdelancov domáceho pôvodu. Preto priradenie autorov k interpretovaným textom, ktoré boli vytláčené ako anonymné, je ďalšou pridanou hodnotou výskumnej stratégie autorky. Do budúcnosti zostáva pre autorku výzvou ešte pregnantnejšia práca s literárnymi textami. Pri niektorých dielach mi chýbali konkrétne textové ilustrácie tróпов a figúr. Analýzu výrazových foriem by si žiadala napríklad historická príručka Františka Karola Palmu *Notitia rerum Hungaricarum ab origine ad nostram usque aetatem* (1770). Spomínam to preto, lebo takéto sondy do historickej poetiky, ktoré odkrývajú charakter dobovej literárnej kultúry, sú veľmi potrebné. Ďalšou výzvou pre autorku je aj príprava dvojjazyčnej antológie panegyriek, ktorú by v najbližšom čase mohla začať realizovať. Nabádam autorku k tomu preto, lebo má na to všetky predpoklady, nielen dobré klasicko-filologické školenie, ale tiež odborný záujem, schopnosti a zručnosti, ktoré v práci preukázala.

Habilitačná práca Mgr. Eriky Juríkovej, PhD. rieši relevantné výskumné problémy a prináša objavné zistenia a poznatky, preto odporúčam Vedeckej rade Filozofickej fakulty UK ju prijať k obhajobe vo vednom odbore klasické jazyky a po jej úspešnom obhájení udeliť uchádzačke vedecko-pedagogický titul „docentka“.

Bratislava 26. 9. 2014

Doc. PhDr. Erika Brtáňová, CSc.